

Kielemme käytäntö.

Infinitiivin objektista.

Suomen objektisääntöjen tarkistusta.

E. N. Setälän lauseopin mukaan käytetään suffiksittoman infinitiivin kokonaisobjektina päätteetöntä (nominatiivin kaltaista) yksikön akkusatiivia, jos infinitiivi 1) välittömästi tai välillisesti riippuu imperatiivin 1:ssä tai 2:ssä persoonassa tai passiivissa olevasta predikaatista (esim. Käske pojan tuoda hevonen kotiin! Sinulle luvattiin antaa kirja palkinnoksi) tai 2) on yksipersonaisen predikaatin subjektina taikka välittömästi tai välillisesti riippuu subjektista (esim. Hänen täytyi maksaa isänsä velka. Minun on velvollisuus lausua oma ajatukseni) (Suomen kielen lauseoppi, 12. p., Helsinki 1942, § 26). Asiallisesti samalla kannalla ovat muutkin kielioppimme. Käytännössä kuitenkin päätteettömän akkusatiivin käyttö infi-

nitiiivin objektina on laajempaa, kuin kielioppien säännöt edellyttäisivät. SKS:n kielivaliokunta asettiakin kokouksessaan 26. 2. 1945 prof. E. A. Saarimaan ehdotuksesta sille kannalle, että päätteetön akkusatiivi olisi hyväksyttävä silloinkin, kun objekti kuuluu substantiivin muodostamasta adverbialista riippuvaan infinitiiviin (esim. Hän kertoi yrityksestään avata ovi) (ks. Vir. 1945 ss. 284—285).

Samassa kokouksessa prof. Saarimaa totesi, että päätteetön akkusatiivi käytännössä pyrkii yleistymään mm. seuraavanlaisessa tapauksessa (Vir. 1945 s. 284): Hän sai luvan kirjoittaa *kirje*. Saarimaa kommentoi: »pitää säännön mukaan olla: *kirjeen*, koska objektin pääsanana oleva infinitiivi liittyy lauseen

objektiin (luvan-sanaan) eikä subjektiin (vrt. Hänellä oli lupa kirjoittaa *kirje*). — Sääntöä ei olisi muutettava.» Tämän lyhyen esimerkkilauseen suhteen voitaneenkin ilman muuta yhtyä Saarimaan kantaan. On kuitenkin ilmeistä, ettei kielikorvamme eikä hyvänä pidettävä kielenkäyttö rinnasta tähän tyyppiin kaikkia tapauksia, joissa objektin pääsanana oleva infinitiivi välittömästi tai välillisesti riippuu lauseen objektista. Päätteettömän akkusatiivin käyttö tuntuu olevan yleistä etenkin silloin, kun infinitiivi liittyy osajobjektiin. Olen pitkähkön ajan kuluessa tarkkaillut tällaisia objektitapauksia. Silmiini on satunut vain kolme sellaista esimerkkiä, joissa on kielioopin säännön mukainen päätteellinen akkusatiivi:

a) talonpojat *olivat* — *antaneet* ruhtinain joukoille tarpeeksi aikaa yhtyä ja *piirittää* vuoren (Waltari, Mikael Karvajalka, Porvo 1948, s. 611.) — myös muukalaispassilla elävät suomalaiset *ovat* entistä laajemmassa mitassa *osoittaneet halua saada jälleen suomalaisen passin*. (Uusi Suomi 1949 n:o 5.) — hallitus ilmeisesti *tunsi tarvetta saada juuri tämän kysymyksen* selvitetynksi. (Ibid. 1950 n:o 234.)

Päätteellinen akkusatiivi onkin näissä mielestäni paikallaan. Mutta paljon useammin tapaa sellaisia esimerkkejä, joissa on kielioopin sääntöjen vastainen päätteeton akkusatiivi. Esitän ne kahdena ryhmänä.

b) Hän *tuntee* kiihkeätä halua tarttua oveen ja *temmata* se pihtipielineen kadulle (Linnankoski, KT I, 12. p., Porvo 1939, s. 409.) — Hän — — muisti *tunteensa* joskus huikaisevaa halua, kuten nälkää, saada *rapiseva sanomalehti* hyppysiinsä. (Haanpää, Jutut, Helsinki 1946, s. 301.) — siksi Meksikon olympiakomitea on *pyytännyt* järjestäjiltä lupaa saada *perustaa suuremmanpuoleinen kanala* olympiakylään. (Suomen Kuvalehti 1948 n:o 12—13, s. 31.) — lakkautettu Valtiollinen poliisi on aikoinaan tutkinut kaikki nämä tapaukset eikä ole tällöin voinut havaita mitään, mikä *olisi antanut aihetta evätä*

asianomaisilta *jatkuva oleskelulupa*. (Uusi Suomi 1950 n:o 43.)

Näissäkin asettaisin etusijalle kielioopin säännön mukaisen päätteellisen akkusatiivin.

c) On luonnollista, että yhdyssanan alkuosa, määräyssana, ei ole samassa määrin muutoksille altis kuin sen jälkiosa, joka — — *vetää* enemmän puoleensa huomiota ja samalla puhujan halua *korjata tuntematon* tuttuun asuun. (Jalo Kalima, Vir. 1946 s. 134.) — miten se *voi kehittää ja vahvistaa* kansakunnan tahtoa *ellä ja omistaa kansallinen yksilöllisyytensä* suurten ja pysyvien arvojen palvelukseen. (Martti Rapola, Kieli elää, Forssa 1947, s. 43.) — Aivan *kadehtii* tekijän *kykyä liittää* aiheet ja *kuvaustapa* saumattomasti toisiinsa. (Veikko Ruoppila, Vir. 1948 s. 182.) — yhtyi jokainen kansakunta *viipymättä puolustamaan* toveriaan uhkaavien *eläin ja vaati* palkkasoturien *oikeutta tuomita syyllinen* omassa keskuudessaan pitkien keuhkien lakia käyttäen (Waltari, Mikael Karvajalka s. 199.) — *Valitan* suuresti *välttämättömyyttä ottaa* herra *pataljoonankomentaja* vangiksi (C. S. Forster, Kommodori Hornblower, suomentanut K. M. Wallenius, Helsinki 1948, s. 241.) — Silloin olisi välttytty *apurahajärjestelmästä*, jonka toteuttaminen *edellyttää* parhaaltakin asiantuntijalta *ylivoimaista tehtävää* asettaa eri alojen tutkijat *pätevyysjärjestykseen ja suorittaa* heidän tutkimussuunnitelmiansa *keskinäinen vertailu*. (Niilo Söyrinki, Suomalainen Suomi 1948 s. 254.) — 47 YK:n jäsenvaltiota on nyt *tiedoittanut tukevansa YK:n päätöstä torjua* Etelä-Koreaa vastaan *tehty hyökkäys*. (Aamulehti 1950 n:o 182.) — Muiden suurempien puolueiden menestys *osoittaa* kansan *tahtoa ohjata peräsin* oikeammalle suunnalle (Uusi Aura 1948 n:o 173.) — Tutkimusten suorittamisesta *on* sisäasiainministeriö *antanut* sitäpaitsi erikoisohjeet ja *teroittanut* niissä syyttäväviranomaisten *velvollisuutta nostaa syyte* aina kun siihen havaitaan aihetta olevan. (Uusi Suomi 1947 n:o 338.) — Sopimus — — *vastaa* molempien kansojen yhteisiä *pyrkimyksiä estää* Saksan hyökkäyksen *uusiintuminen* (Ibid. 1948 n:o 95.) — Rahaston kansan keskuudessa saama vastakaiku puolestaan *kieltämättä osoittaa* kansamme — — *kykyä ymmärtää* kansallisen sivistyksen *merkitys*. (Ibid.)

1949 n:o 56.) — Ennen näkemättömänä manööverinä pitää Helsingin Sanomat — — *yritystä kytkeä* presidentin *vaali* ja hallituksen *uusiminen* yhteen. (Ibid. 1949 n:o 253.) — Joitakin vuosia sitten matkusti tänne Neuvostoliitosta eräs museomies *tiedustelemaan mahdollisuuksia saada taulu* venäläisiin kokoelmiin. (Ibid. 1949 n:o 326.) — Unkarin urheiluliitto *on tiedustellut* Suomen urheiluliitolta *mahdollisuutta järjestää* Unkarin ja Suomen *maaottelu* Budapestissa tulevan syyskuun 2. ja 3. pnä (Ibid. 1950 n:o 203.)

Näissä ei nähdäkseen voida tuomita päätteetöntä akkusatiiviva vääräksi. Sen käyttö on niin vallitseva, ettei tähänastisen kielioppien säännön säilyttäminen kuitenkaan pystyisi asiaintilaa muuttamaan. Siitä on selvänä todistuksena se, että sellaisetkin henkilöt, joiden kieli tunnetusti on esikuvaksi kelpaavaa ja jotka sitäpaitsi hyvin tuntevat kielioppiemme objektisäännöt, siitä huolimatta tässä kohden poikkeavat niistä. Näin ollen olisi kieliopin säännöt muovattava kielenkäyttöä vastaaviksi.

Katson näin osoittaneeni, että osaobjektista riippuvan infinitiivin kokonaisobjekti mallikepoisessakin kielessä on milloin päätteellisessä, milloin päätteettömässä akkusatiivissa. Mutta kuitenkin ei tunnu olevan yhdentekevää, kumpaa muotoa kulloinkin käytetään, vaan toisaalta a- ja b-kohtien sekä toisaalta c-kohdan esimerkkien välillä on tässä suhteessa ilmeisesti jokin ero.

Jos tarkkaamme osaobjektin suhdetta predikaattiinsa, niin huomaamme, että se on c-ryhmässä erilainen kuin a- ja b-ryhmissä. Jälkimmäisissä verbi ja objekti muodostavat usein yhdessä esiintyvän sanaparin, vakiintuneen lauseparin, jonka jäsenet kuuluvat ajatuksellisesti ja syntaktisesti läheisesti yhteen, esim. *antaa aikaa, antaa aihetta, osoittaa halua, tuntee tarvetta, tuntee halua, pyytää lupaa*. Ei olekaan ilman muuta selvää, että esim. lause *osoittavat halua saada passin* on jäsennettävä näin: *osoittavat predikaatti, halua objekti, saada sen*

attribuutti. Sanat *osoittavat halua* tuntuvat kuuluvan ainakin yhtä läheisesti yhteen kuin sanat *halua saada*. Monessa tapauksessa on mahdollista sijoittaa verbin ja objektin tilalle jokin verbi (tai verbin ja adverbialin liitto), joka yksinään sisältää likipitäen saman pääajatuksen kuin alkuperäinen verbi yhdessä objektinsa kanssa. Niinpä sanat *olivat antaneet aikaa piirittää* voitaisiin korvata sanoilla *olivat antaneet p.* tai *olivat tehneet mahdolliseksi p., ovat osoittaneet halua saada* sanoilla *ovat halunneet s.* tai *ovat pyytäneet s., tunsii tarvetta saada* sanoilla *halusi s., tuntee halua temmata* sanoilla *haluaa t., on pyytänyt lupaa saada* sanoilla *on pyytänyt s., olisi antanut aihetta evätä* sanoilla *olisi kehottanut epäämään*. Tällainen muutos ei aiheuttaisi olennaista muutosta mielenkiintomme kohteena olevan kokonaisobjektin syntaktisessa asemassa. Näin ollen voidaan objektin muoto pitemmässä tyyppissä (osoittavat halua saada *passin*) helposti selittää yksinkertaisemman tyyppin (haluavat saada *passin*) analogian perusteella. Onkin nähtävästi niin, ettei infinitiiviä a- ja b-kohtien esimerkeissä ole katsottava yksinomaan osaobjektin, vaan sen ja lauseen predikaatin muodostaman kokonaisuuden määritteeksi. Jos asia käsitetään näin, on infinitiivin suhde pääsanaa edustavaan sanapariin (*osoittavat halua: saada*) itse asiassa hyvin lähellä sitä suhdetta, joka vallitsee infinitiivin ja sen pääsanana olevan verbin välillä tyyppissä *haluavat : saada*. Jälkimmäisessä tapauksessa on tosin totuttu käsittämään infinitiivi objektiksi, mutta alkuaanhan se on ollut adverbialia (vrt. Setälä, Suomen kielen lauseoppi § 30, 6 ja Hakulinen, Suomen kielen rak. ja keh. II s. 239), eikä nykyinen kielitajummekaan rinnasta sitä täysin varsinaisiin substantiiviojekteihin.

Predikaatin ja objektin yhteenkuuluvuuden kiinteydessä on eri asteita, mutta kaikissa a- ja b-kohtien esimer-

keissä on ainakin mahdollinen sellainen jäsenyys, että infinitiivi liittyy yhteisesti verbiin ja osaobjektiin. Kuta kiinteämpi verbin ja objektiin yhteenkuuluvuus on, sitä selvemmin korva tuntuu vaativan infinitiivin objektia päätteelliseen muotoon.

c-kohdan esimerkit eroavat tässä suhteessa edellisistä. Verbi ja osaobjekti eivät niissä muodosta vakiintunutta lauseparttia, vaan yhtymä on aivan satunnainen. Ne eivät myöskään muodosta ajatuksellista kokonaisuutta, joka voitaisiin ajatella yhdellä sanalla ilmaistuksi, vaan edustavat kahta aivan itsenäistä ja erillistä käsitettä. Objektilla on lauseessa painollinen asema, kun se kiinteissä lauseparsissa sen sijaan usein on suhteellisen painoton. c-kohdan esimerkeissä infinitiivi riippuu selvästi yksinomaan lauseen osaobjektista. Substantiivi (joka näissä esimerkeissä on lauseen osaobjektina) ja sen attribuuttina oleva infinitiivi objekteineen ja muine määritteineen (esim. *halu korjata tuntematon tuttuun asuun*) muodostavat sellaisen kiinteän kokonaisuuden, jossa muiden sanojen kuin pääsanana olevan substantiivin (*halu*) muoto on riippumaton tämän kokonaisuuden asemasta lauseessa. John Riesin sanaryhmäopin terminologiaa käyttäen on kyseessä »kiinteä ryhmä» (enge Gruppe), jonka itsenäinen jäsen, »ydin» (Kern) on substantiivi (esimerkissämme sana *halu*) (ks. John Ries, Zur Wortgruppenlehre, Prag 1928, s. 13—).

Ilmeisesti vain a- ja b-ryhmät ovat kielessämme kansanomaisia, ja osa c-ryhmän esimerkeistä voitaisiin korvata sujuvammilla konstruktiolla. Mutta kokonaan ilman tällaisia rakenteita ei kirjakielimme kuitenkaan tule toimeen, joten ne on pakko ottaa objektiivisäännöissä huomioon.

Tähän mennessä olemme käsitelleet osaobjektiin liittyvän infinitiivin objektia. Tarkastelkaamme nyt sellaisia ta-

pauksia, joissa infinitiivi liittyy k o k o n a i s o b j e k t i i n. Aloitamme äskeistä a-ryhmäämme vastaavista tapauksista:

Lovissa *sai* kerralla uskottavan *käskyn kiidättää* pöytään *sen*, mikä siitä oli hävinnyt (Unto Seppänen, Iloisten ukkojen kylä, Helsinki 1927, s. 126.) — se — antaa jokaiselle ihmiselle *mahdollisuuden löytää oman tiensä*. (Kai Laitinen, Ajan Kirja 1950 n:o 1, s. 35.)

Päätteellinen akkusatiivi lienee ainakin edellisessä esimerkissä ainoa mahdollinen. Samoin seuraavissa Setälän lauseopin esimerkkilauseissa (§ 26 I, § 112 III): Hän sai luvan rakentaa mökin meidän maalle. Sain luvan ajaa miehen ulos. Minä annoin heille käskyn ottaa varkaan kiinni. — Myös seuraavissa lauseissa on nähdäkseni päätteellinen akkusatiivi paikallaan: Presidentti *voi saada* senaatilta Ranskan perustuslain vaatiman *luvan hajoittaa edustajakamarin*. Valtiosäntö *myöntää* hallitukselle *oikeuden hajottaa eduskunnan*. — Kaikki nämä esimerkit ovat rinnastettavissa a- ja b-ryhmiimme: objektina oleva substantiivi kuuluu läheisesti yhteen predikaattinsa kanssa.

c-ryhmää vastaavissa tapauksissa on päätteetön akkusatiivi yleinen. Esim.

se on suonut Toivo Pekkasen kaltaiselle kirjailijalle mielenkiintoisen *tehtävän saattaa* psykologisen tarkastelun alaiseksi *eräs* ajankohtaisesti *kiinnostava vaihe* ihmiselämästä. (Eino Kauppinen, Valvoja 1945 s. 28.) — ja kuitenkin hänen kasvojensa ilmeet *paljasti* julmuuden himon ja *halun hirttää ihmisen*. (Forester, Kommodori Hornblower s. 88.) — Jumala *antoi* hänelle alkamisen rauhan, *onnen saada ottaa tuo kaikki* vastaan jonkinlaisena etumaksuna. (Martti Merenmaa, Penjami, vaeltaja, Porvoo 1949, s. 150.)

Päätteetöntä akkusatiivia on näissä esimerkeissä mielestäni pidettävä hyväksyttävänä, samoin seuraavissa: *Olemme maininneet* Snellmanin *yrityksen saada*

kysymys rahareformista lopullisesti ratkaistuksi. Tämä *aiheutti* huomattavan *vaikeuden saada virka* täytetyksi. Apupappi pääsi kiertämään verkkoonsa esimiehensä tyttären ja *toteuttamaan* ikivanhan maantavan mukaisen *oikeutensa saada tämä* niinkuin isä Jaakoppi sai Laabanin tyttären. — Tällaisissa tapauksissa tuntuisi päätteellinenkin akkusatiivi ehkä luontevammalta kuin infinitiivin liittyessä osaobjektiin. Syynä siihen lienee jonkinlainen *tractio casus*: genetiivin kaltaisessa muodossa oleva lauseen objekti pyrkii vaikuttamaan siihen suuntaan, että siitä välillisesti riippuva objekti saisi saman muodon. Kuitenkaan ei mielestäni ole riittävää aihetta asettaa kokonaisobjektista riippuvan infinitiivin objektia erikoisasemaan, vaan senkin luontevin muoto on päätteetön akkusatiivi, ellei lauseen objekti muodosta predikaattinsa kanssa läheisesti yhteenkuuluvaa kokonaisuutta.

Palatkaamme nyt sellaisiin tapauksiin, joissa objekti kuuluu substantiivin muodostamasta *adverbiaalista* riippuvaan infinitiiviin ja joissa SKS:n kielivaliokunnan kannan mukaan voidaan käyttää sekä päätteetöntä että päätteellistä akkusatiivia. On ilmeistä, ettei tällöinkään kaikissa yksityistapauksissa ole samantekevää, kumpaa muotoa käytetään. Esimerkki päätteellisestä akkusatiivista:

Kyllä minun pitäisi mennä surunvalittelulle, hän puhelee jo itsekseen ja *on aikeissa tehdä lujan päätöksen* siihen suuntaan lopultakin. (Jorma Korpela, Martinmaa, mieshenkilö, Porvoo 1948, ss. 205—206.)

Korva tuntuu tässä vaativan päätteellistä akkusatiivia (vrt. aikoo tehdä päätöksen), samoin seuraavissa: Olin aikeissa ostaa talon. Hän on jo aikeissa myydä ostamansa talon. Mies oli vaarassa saada syytteen. — Kaikissa näissä tapauksissa infinitiivin pääsanana oleva adverbiaali

muodostaa predikaatin kanssa läheisesti yhteenkuuluvan kokonaisuuden (*on aikeissa, oli vaarassa*).

Paljon useammin on substantiivin muodostamasta adverbiaalista riippuvan infinitiivin objekti päätteetömmässä akkusatiivissa. Esim.

hän kyllä ymmärtäisi *panna arvoa* Vuorelan *puuhiin saada ainoa perillisensä* säilytetyksi tälle kotiseudulle (Arvid Järnefelt, Isänmaa, 7. p., Porvoo 1949, s. 96.) — pelkkä venäläisen itsevaltiaan antama sana voisi näet kohtelemusten hetkellä pettää — ja Venäjän hallituksen ensi alussa Suomea ja suomalaisuutta kohtaan osoittama suopeus *muuttua haluksi sulattaa tuo voitettu kansa* suureen slaavilaiseen kokonaisuuteen (V. Tarkiainen, Suomalaisen kirjallisuuden historia, Helsinki 1934, s. 104.) — Hän *on* ilmaisussaan *pysähtynyt* 1910-luvun loppuvuosien turkulaiseen *tapaan hahmottaa muoto* taitteisin pinnoin ja *sivellä raskas, ilmaton väri* levein vedoin. (Uusi Suomi 1950 n:o 55.) — Joe Louis *on* lopullisesti *luopunut suunnitelmista* palata nyrkkeilykehään kilpailumielessä ja *yrittää vallata* takaisin raskaan sarjan *maailmanmestaruus* (Ibid. n:o 83.) — Tervehdyspuheessaan tri Martti Mustakallio *osoitti* innostuneet sanansa *ajatuk-selle hankkia* Kainuun kuululle korpilaulajalle *uusi koti*. (Ibid. n:o 107.) — Hallituksen *epäonnistuttua yrityksissään saada* viime hetkessä metallilakon *alkaminen siirretyksi* ja neuvottelut käyntiin, ei virallisia välitysyriksiä lakon alkupäivinä pantu käyntiin. (Ibid. n:o 234.)

Nämä ovat rinnastettavissa c-ryhmäämme; infinitiivi kuuluu yksinomaan substantiiviin. Päätteetön akkusatiivi on tällaisissa tapauksissa käytännössä melkein yksinomainen. Se tuntuu seuraavissakin lauseissa luontevimmalta: Hän *vahvistui* nyt *päätöksessään ottaa Aappo* kasvatikseen. *Pidin* sitä *Jumalan viittauksena lopettaa sellainen elinkeino*. Korpilain soveltaminen *perustuu* vapaan miehen *oikeuteen itse rangaista rikos*. Ruotsalaiset upseerit *sivat tietää* suomalais-ten toverien *aikeista vapauttaa Suomi*.

Runoilija *kertoo* loistavasta *yrityksestään* *muuntaa* taiteeksi *ruumiillinen* »*vähemmyskompleksi*». Ylimääräisiä valtiopäiviä pääministeri *perusteli välttämättömyydellä saada yliopistokysymys* pois päiväjärjestyksestä. Me *luotimme isän lupaukseen jättää Pekka* rankaisematta. Tämä *perustuu* kansainväliseen oikeuteen saada maassa *turvapaikka*. Hän *vahvistui* yhä päätöksessään *ottaa* kerta kaikkiaan *vas-tuu* kannettavakseen. Hän *epäonnistui* yrityksessään *käntää* valheeksi *selvä totuus*.

Kaikki käsittelemämme tapaukset voimme tiivistää toteamukseksi, että substantiivi ja yksinomaan siitä (ei siis verbin ja substantiivin muodostamasta kokonaisuudesta) riippuva infinitiivi määritteineen muodostavat kiinteän sanaryhmän, jonka ulkopuolella olevat tekijät eivät vaikuta ryhmän muiden jäsenten kuin sen ytimen (substantiivin) muotoon. Infinitiivin kokonaisobjekti on yleisen käytännön mukaan päätteettömässä akkusatiivissa riippumatta sanaryhmän asemasta lauseessa (siitä, onko se subjektina, objektina vai adverbiaalina) ja lauseen predikaatin laadusta (siitä, onko predikaatti imperatiivin 1:ssä tai 2:ssä persoonassa tai passiivissa vai ei).

Edellisen perusteella voidaan odottaa, että tällaisen infinitiivin objektin *totaalisuus* ja *partiaalisuus* on samalla tavoin riippumaton lauseen predikaatin laadusta. Objektin sijahan riippuu kieliopin mukaan mm. lauseen kieltävästä tai myöntävästä sisällyksestä. »Jos lause on kieltävä, käsitetään objekti aina partiaaliseksi», kuuluu Setälän lauseopin sääntö (§ 28 b). Käytännössä ei substantiivista riippuvan infinitiivin objekti kuitenkaan aina noudata tätä sääntöä, vaan saattaa lauseen kieltävyydestä huolimatta olla totaalinen. Esim.

vaikka vanhemmalle sukupolvelle *ei myönnetäkään* mitään jumalallista *oikeut-*

ta valjastaa kasvatettavana *oleva sukupolvi* vetämään niitä vankkureita, jotka on kuormattu vanhemman polven tulevaisuudensuunnitelmilla ja -toiveilla. (Eero Hietakari, Suomalainen Suomi 1946 s. 217.)

Jos sana *oikeutta* olisi vailla attributteja, tuntuisi korva vaativan sanomaan *sukupolvea*. Sanat *ei myönnetäkään oikeutta* muodostaisivat silloin läheisesti yhteenkuuluvan kokonaisuuden. Muita esimerkkejä:

Hänen kylmän-palavasta *himostaan saavuttaa määrätty tulos ei ollut selvillä* kukaan (T. Vaaskivi, Yksinvaltiain II, 4. p., Porvoo 1945, s. 261.) — Sitä vastoin oikeaa ääntämistä, oikeaa intonaatiota, *kykyä ilmaista* luonnollisella vieraalla äänenpainolla *joku pieni kysymys* tai *vastaus* ei ilman pätevän opettajan ohjausta *voi omaksua*. (Eero Ilvonen, Uusi Suomi 1949 n:o 97.) — Tällainen mahdollisuus ei tietenkään *puolusta laiminlyöntiä jättää tapaus* ilmoittamatta. (Uusi Suomi 1949 n:o 97.) — *Kansa ei luota hallituksen kykyyn saada inflaatio* ehkäistykseksi. *Eivät tiennet* mitään *venäläisten aikeista vallata maan kaakkoinen kolkka*. (Lauri Kettunen, Hyvää vapaata suomea, Jyväskylä 1949, s. 146.)

Näissä lauseissa on totaalinen objekti nähdäkseni ainoa mahdollinen, vaikka kieliopin sääntö vaatisi partiaalista. Niinpä prof. Kettunen ei kielioppaassaan edes mainitse sitä mahdollisuutta, että infinitiivin objekti olisi partitiivissa, vaan valaisee viimeksi mainituilla esimerkeillä ainoastaan päätteettömän ja päätteellisen akkusatiivin käyttöä. Vaikka lauseen predikaatti näissä esimerkeissämme onkin kieltävä, ei se ole estänyt käsittämästä infinitiivin objektia totaaliseksi, koska substantiivi ja siitä riippuva infinitiivi määritteineen muodostavat kiinteän sanaryhmän, joka sinänsä sisältää myöntävän ajatuksen. On luonnollista, että objektin muoto tällaisissa sanaryhmissä muutenkin pysyy samana kuin sanaryhmän ollessa irrallinen, ts. päätteettömänä akkusa-

tiivina, jos objekti on totaalinen. Niinpä äskeisissä esimerkeissä olisi päätteellinen akkusatiivi yhtä mahdoton kuin partitiivi.

Samoin kuin näissä selittynee akkusatiiviobjekti seuraavissakin esimerkeissä, joissa sen hyväksyttävyyden kuitenkin ehkä voidaan asettaa kyseenalaiseksi, koska sanaryhmän ytimenä oleva substantiivi kuuluu läheisemmin yhteen predikaatin kanssa:

kävi puhemies Kekkonen tasavallan presidentin luona tiedoittamassa, *ettei* hänellä *ole mahdollisuuksia muodostaa hallitus* hänelle annetun tehtävän mukaisesti. (Uusi Suomi 1950 n:o 74; vrt.: *ettei* hän voi muodostaa hallitusta.) — Puolisoiden välien rikkoutuminen on tunnustettu avioliittolaisissa avioeron perusteeksi, mutta meillä *ei ole* laissa *myönnetty mahdollisuutta saada* avioliittoa purkamatta *asumusero* eli tuomioistuinten päätöksellä *myönnettävä vapautus* velvollisuudesta yhteiselämään. (Ibid. 1948 n:o 192; vrt.: *ei ole* sallittu, *ei ole* tehty mahdolliseksi saada *asumuseroa*.)

Korvamme on käsiteltyjen laisissa usein pitkissä lauseissa monesti epävarma, ja eräiden edellä mainittujen yksityisten esimerkkien suhteen voidaan olla eri mieltä. Edellä olevan esityksen päätarkoituksen, sen seikan osoittamisen, että substantiiviin liittyvän infinitiivin objektin muoto saattaa olla riippumaton tämän substantiivin, infinitiivin ja sen määritteiden muodostaman sanaryhmän ulkopuolella olevista tekijöistä, luulen kuitenkin saavuttaneeni. Jos infinitiivi riippuu yhteisesti verbistä ja substantiivista, niin infinitiivin objekti noudattaa kielioppiemme sääntöjä (esim. oli oikeissa ostaa hevosen, ei ollut oikeissa ostaa hevosta), mutta jos infinitiivi riippuu ainoastaan substantiivista, niin sen kokonaisobjekti on päätteettömässä akkusatiivissa eikä toisaalta *l a u s e e n* kieltävyys tee infinitiivin objektia par-

tiaaliseksi (esim. Kansa ei ota huomioon hallituksen tekemää yritystä saada inflaatio estetyksi). Se, että monessa tapauksessa on horjuvuutta, ei vähennä tämän säännön paikkansapitävyyttä. Syynä horjuvuuteen on ensi sijassa se, että useasti on tulkintakysymys, kuuluuko infinitiivi yksinomaan substantiiviin vai samalla verbiin; infinitiivin objektin muoto riippuu siitä, kummalla tavalla lause jäsentyy puhujan tai kirjoittajan mielessä. Tämä seikka vaikeuttaa jonkin verran sääntömme soveltamista käytäntöön, mutta se ei tietenkään oikeuta pitämään kiinni tähänastisista kielioppien säännöistä, jotka ovat risti-riidassa käytännön kanssa ja joiden noudattaminen toisinaan vie suorastaan korvaa loukkaavaan tulokseen.

Jos otamme lähtökohdaksi Setälän lauseopin objektisäännöt, saataisiin ne edellä esitettyä kantaa vastaaviksi parilla lisäyksellä. Sääntöihin päätteettömän akkusatiivin käytöstä (§ 26 II) olisi entisten neljän kohdan lisäksi liitettävä viides seuraavasti:

Päätteetöntä (nominatiivin kaltaista) yks. akkusatiivina käytetään, jos objekti kuuluu:

e) *Infinitiiviin, joka välittömästi tai välillisesti riippuu sellaisesta substantiivista, joka ei muodosta lauseen predikaatin kanssa läheisesti yhteenkuuluvaa kokonaisuutta.*

Lauseen kieltävyyden aiheuttamaa objektin partiaalisuutta koskevasta säännöstä *Jos lause on kieltävä, käsitetään objekti aina partiaaliseksi* (§ 28 b) olisi sana *aina* poistettava ja säännön jälkeen lisättävä huomautus:

Substantiivista riippuvan infinitiivin objektin muotoon ei lauseen kieltävyys kuitenkaan vaikuta, ellei tämä substantiivi muodosta lauseen predikaatin kanssa läheisesti yhteenkuuluvaa kokonaisuutta.

OSMO IKOLA

Suomen Akatemian kielilautakunta keskusteli kokouksessaan 30. 10. 50 edellä olevan artikkelin johdosta. Lautakunta piti siinä esitettyjä ajatuksia oikeina, mutta totesi, että niiden mukaisien käytännöllisten ohjeiden antaminen on usein vaikeata. Esim. lautakunnalle kokeeksi esitetystä lauseesta [*Kirjailija*] *A. suo meille ilon nähdä elämä(n) satuna* mielipiteet hajautuivat: toisten mielestä *suo ilon* oli »kiinteä ryhmä», toisten ei. Tri Ikolan mainitsemasta esimerkistä *Presidentti voi saada senaatilta Ranskan*

perustuslain vaatiman luvan hajottaa edustajakamarin lautakunta taas oli eri mieltä kirjoittajan kanssa: määräys *Ranskan perustuslain vaatiman hajottaa lautakunnan mielestä »ryhmän» saada luvan*, joten päätteetön akkusatiivi olisi luonteva.

Tällaisten tulkintavaikeuksien vuoksi kielilautakunta piti sopivana, että tri Ikolan esittämien säännönlisäyksiin liitetään varaus: *Käytäntö on kuitenkin useissa tapauksissa horjuvaa.*